

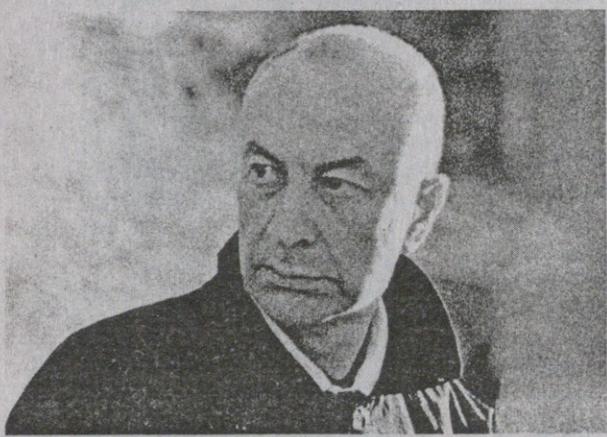
ლიტერატურის დამსახურება

ლექსი

ლიტერატურული საქართველო * LITERATURULI SAQARTVELO * ЛИТЕРАТУРУЛИ САКАРТВЕЛО

24 03 2022 . № 15 (4050) გამოცემის 91-ე ფესტივალი ვასტი 1 ლარი

დათო გალრაძე

ორგანიზაციით

... და აივნიანი ლექსები მინდა, რომ მოგნერო, ხედებით მშობლიურ ქალაქზე და როგორც ღირსებით ოფიცირის მუნდირი უზიდო ეს ქალაქი, რომელიც ამავსებს თანამდევ ხილათში პოეტის ყისმათით. ... და როცა ქალაქი ჭორებით კანკალებს, დამკიდებს მხედრული მამაცობისათვის პერანგზე პომადის ორდენის ნაკვალევს. ამავსებს მოედნის მზით, რასაც ფაუსტის ცდუნება ვერ სწდება. შემინდოს კლასიკამ! და ლექსის სტრიქონებს საკენკად გავუწვდი და მტრედიც მომაგნებს მოედნის პარსიფალს. მომაგნებს, რადგანაც იღბალი პოეტის გრაალის მცველების სიმღერას მავალებს, და მტრედი მომძებნის პარსიფალს მოედნის და როგორც პომადის ორდენის კავალერს.

გარშემო სარეცხის ნინაფრით სახლები... მოედნის ცენტრში კი ბრინჯაოს სასიქა- დულო ნინაპრის და Espresso-ს თანხლებით მოესვამ განათებულ მოედნის კლასიკას. ... და აივნიანი ლექსები მინდა, რომ მოგნერო, ქალაქზე დღევანდელ ხედებით, სადაც პომპეუსმა დალაშქრა მინდორი, -

სტრიქონებს კენკავენ
მოედნის მტრედები.

ამ ლექსის აივნის პორიზონტს საეთე-
რო დრო თუ დაუთმეს...
თუ ლექსის ჯერია...
აქ ყოფნა-არყოფნას მოკლეზე აერთებს
გოლგოთის ბილიკის ძაფის არტერია.

ნამი მარადისთან აფორმებს ალეანსა,
მარადისობისთვის წამს მუდამ სცალია...
არცორ გვიანია...
და არც რა მალეა...
მოხუცი წყვილი რომ ჩაივლის ალეას.
რა სიალალეა...

აგერ მეზობელიც,
ცხოვრების მხილველი, -
შინ მთვრალი ბრუნდება ბატონი გიორგი,
ისეთი შემოკრა „ცედურში“ პირველი,
რომ დაიზიანა თვით სახმო იოგი.
ნესების კაცია, თავისას არ იშლის
და ებრძვის საკუთარ ლიბერალ ქალიშვილს,
რომელმაც არ იცის შესახებ ჯონ ლოკის,
მაგრამ გოჭს ვერ იტანს, კბილებში ბოლოებით, -
რაც იქცა სიმბოლოდ ქართული ადათის
და ჩაქრა თანდათან დეკაზე სადაფი.

ხან სეკუნდანტები დგებიან შორიშორ
და როგორც ყოველთვის, თან ახლავს შარი შურს,
ვიღაცას შენს ბედში მამალი შარიც შურს,
თუ ერთვის ტაშის ხმა
კაბების შარიშურს.
ხან ცოდვაც დაუდევს „მოყვასის“ შორ ლულას,
ძმობას თუ არ ჰელიცას, მტერი რა მტერია...
გადარჩა, გაუძლო ზემოთქმულ ფორმულას
გოლგოთის ბილიკის ძაფის არტერიამ.

და ვიდრე ქალაქის ქუჩებში გაივა-
კებ, მგზავრი ბლოკონტით,
ან სელფით ტურისტი,
თუ დამდებ პატივს და ეწვევი აივანს
ან ქვევრის ღვინისთვის...
ან დედასპურისთვის...
ჩემს ხილვებს, რომელთაც ხაზგასმულ პატივით

აივნის სარკმლიდან რიურაჟზე ვისტუმრებ,
დატანილს ფურცელზე გაგანდობ მარტივად,
რომ ლექსის ნოტებით მიუჯდე ინსტრუმენტს.
სასწაულს მიუჯდე, რომელიც გადარჩა
სასწაულებრივად ამ ვიწრო ქუჩებში,
და იქნებ, და იქნებ
თრეველის სარანჩამ
ერთხელ დაკარგული იპოვოს ნუგეში.

აივნის სცენაზე გამიხმო მიზანმა,
მგონი, თავდადების ახლოა ეტაპი...
და ქუსლით გავსინჯავ აივნის ფიცარნაგს,
როგორც მოციქული მკვდარი ზღვის ზედაპირს.
აივნის სცენაზე ვდგავარ და მიბერავს,
დასავლურ გზავნილის მომტანი ქარია:
ხომ არ ალაშფოთებს ნარბშეკრულ ლიბერალს
შობის სასწაული,
ან: - AVE MARIA ...
აივნის პროგნოზით აფრას სად მიაქან-
ავებს, ჩრდილოეთის
ქარი რას გვიქადის...
ვერსაით გადახრის ღირსების იალქანს
ვერც მძაფრი ქარბუქი ჩრდილოურ დიქტატის.

აქაურ ორკესტრის ან ალტმა, ან ჩელომ
თუ ველარ არეკალა მაესტროს კარნახი,
ბეთლემის ვარსკვლავი სათუოდ სამსჯელო
გახდა და ცის ბილიკს მოედობ ბალახი.
ბედა და იალქანს შევვედრებ ანგელოსს,
თუ ქარის სიმძიმე საითმე გადახრის,
ავანთებ კელაპტარს, სად მიქელაზელოს
გუმბათი დაჰყურებს
ბერნინის ბალდახინს.

მაგრამ მწამს, რომ გაჰყვა ფეხდაფეს აპოსტოლს
წყალზე და ლამეში მზეს შემოირკალავს...
გიგზავნი მის უცვლელ
მისამართს საფოსტოს:
ქალაქი თბილისი, მხატვარი ნიკალა.

... ისმის მტკვრის ნაპირის მეტივეს მოტივი,
მესამე ჭიქიდან ქრება მატერია,
აივნებს აერთებს
სარეცხის თოკივით
გოლგოთის ბილიკის ძაფის არტერია.

„ოდოდე სამოგლოზე არა-
დროს გავგრაზე გულვარ“

ორი
მოთხოვა

რიპა -
თელეპარა...

რამდენიმე შატრი
ჩვენი დროებისა

დაკარგული
ოცნება

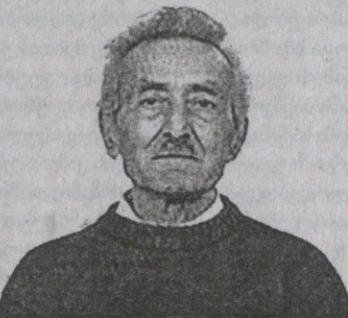

24 ՈՅԵՐԸ, 2022 թ.

►► გაგრძელება, დასაცილე „ცს“ №13.14

წერის გაღალი კულტურული მემკვიდრეობის

ოლონდ არ იფიქროთ, თოთქოს მე ვამბოძე, რომ „იმათმა“ საზოგადოდ მცდარი ფორმაა და ტექსტებში არსად არ უნდა გვეხდებოდეს. არა, იგი სწორი ფორმაა, ოლონდ მხოლოდ მშინ, როცა მიღებულია, ვთქათ, „იმათი ცხენი“-ს ბრუნებით. მართლაც, სახელმძიმე გვეკენება: „იმათი ცხენი გაიქცა“, მოთხოვნითმი კა: „იმათმა ცხენმა გაღმომავდა“. შეიძლება ზოგი მეოთხველი დაბინეს (ან კი რა გასაკვირია, თუ ზოგჯერ უურნალისტები, მწერლები და მეცნიერებიც იძნევანან?), ამიტომ ვცდა, უფრო დალაგბულად გაღმოვცე აზრი. თუ საქმე პირის ნაცვალსახელთან გვაქვს, მაშინ ჩნდება ფორმები: „ამათ“, „მაგათ“, „იმათ“ (ნიმუში: სახ. ბრ. – „ისინი მოვიდნენ“, მოთხოვნ. ბრ. – „იმათ თქვენ“, ანუ „იმათ“ არის „ისინი“-ს მოთხოვნ. ბრუნების ფორმა), ხოლო, თუ საქმე კუთხილებით ნაცვალსახელთან გვაქვს, მაშინ ვიღებთ ფორმებს: „ამათმა“, „მაგათმა“, „იმათმა“ და სხვ. (ნიმუში: სახ. ბრ. – „გამომევდა ამათი ძალის“, მოთხოვნ. ბრ. – „ამათმი ძალიმა მიყპნას“. ანუ „ამათმა“ არის „ამათის“ მოთხოვნ. ბრუნების ფორმა). როგორც ხედავთ, „ამათმა“ აქ შემთხვევაში არათუ დასაშევები, არამედ ერთადერთი ძესაძლებელი ფორმაა მოთხოვნითი ბრუნების საწარმოებლად:

9. ზედმეტი (უფრონელი) სიტყვები წინა-
დადებაში. ეს „ხერხიც“ ხშირად გვხვდება.
ხან ავტორი თითქოს იღლება გრძელი კონ-
სტრუქციით და ცდილობს, ხელახლა გაახსე-
ნოს მკითხველს რომელიდაც უკვე ნათქვამი
სიტყვა. მაგალითად:

ა). „ადამიანს, ვისაც შემოსავალი აქვს 1000 ლარი თვეში, მას გადასახადის სახით, დამატებით, სახელმწიფო ნლის ბოლოს გამოართმევს 500 ლარს“. აյ „მას“ სრულიად ზედმეტია, რადგან ნინა შეიძიო სიტყვით განსაზღვრული რთული სახელი აზრობრივად იგივეა, რაც „თვეში 1000 ლარი შემოსავლის მქონე ადამიანს“, ამდენად, იგი უკეთ მიცემით ბრუნვაშია და მას პირდაპირ უნდა მოჰყევა: „სახელმწიფო გამოართმევს...“ ამონერილი ნინადადება კი ნამდვილად ჩიქორთულია.

ბ). „თუმცა შენობის აღდგენა სავსებით
შესაძლებელი იყო, მაგრამ ამ საქმისთვის
მშატყვართა კავშირს სათანადო სახსრები არ
გააჩნდა“. აქაც ცხადია, რომ „თუმცა“ და
„მაგრამ“ სიტყვათაგან ერთ-ერთი ზედმეტი,
უსარგებლო, უფუნქციოა, ამიტომ რომელიმე
მათგანი უნდა ამოვარდეს.

გ) „ჯერაც არ მომზდარა მისი რეპარატურაცია, თუმცა შევილი სერგო, რომელმაც გარდაცვალებამდე ბევრს ეცადა, რომ სასამართლოს მოქსნა 1953 წელს მამამისის მიმართ წაყენებული ბრალდება“. თუ ყურადღებით წაკითხვათ, მიხვდებით, რომ წინადადება დაუმთავრებელია, ეს კი გამოიჩვია უადგილოდ ჩამატებულმა სიტყვამ „რომელმაც“. მეოთხეულს რომ გავაგებინო, რას ვკულისხმობ, წარმოიდგინოს წინადადება: „კაცი, რომელმაც იქურდა, დაიჭირეს“ და შეცვალოს იგი ასე: „კაცი, რომელმაც იქურდა“. ცხადია, მას დაუბადება კითხვა: რა მოუვიდა კაცს, რომელმაც იქურდა? ე.ი. წინადადება დაუსრულებელი ყოფილა! ახლა წაკითხეთ ზემო წინადადება, ოლონდ წინასარ „სერგო“-ს მერე წაშალეთ მძიმე და „რომელმაც“ – ყველაფერი გასწორდება. ასეთი ზედმეტე „რაც“, „როდესაც“, „რომელიც“, „ვინც“ და სხვა უფრონერი სიტყვები ხშირად გვხვდება უზომიდ გრძელწინადადებებიან ტექსტებში, და აშკარადაც აბნევს მათ დამწერსაც და მკითხველსაც.

შეიძლება არადამაჯერებლად მოგეჩვენოთ, მაგრამ „რომელმაც ბევრს ეცადა“ ასევე საძავო მგონია. „სკადა“ მოთხოვობით ბრუნვას ითხოვს („კაცმა სკადა“), „ეცადა“-ს კი უფრო სახელობითი შეესაბამება: „კაცი ეცადა“. ასევე „ბევრი ეცადა“ უფრო ბუნებრივი ჩანს, ვიდრე „ბევრს ეცადა“ (ამზუთას გამახსენდა ხალხური: „ბევრი ვეცადე შენოვისა, ძლივს გამოვიდა ჩემთვისა“). ასე რომ, უმჯობესია არა „რომელმაც ბევრს ეცადა“, არამედ „რომელიც ბევრი ეცადა“.

10. შეცდომები მრავლობითი რიცხვის
ფორმებში.

ეს თითქოსდა ნარმოუდგენელი უნდა
იყოს, რადგან მრავლობითში გადაყვანა
ქართულში მარტივად ხდება, განსხვავებით
ბევრი სხვა ენისაგან. მაგალითად, ინგლი-
სურში ამას უმრავლეს შემთხვევაში მარ-
ტივად, სახელისათვის ასო s-ის მიმატებით

ახერხებენ, მაგრამ არაერთი სახელისათვის
იმავეს მისაღწეული ფუძის სხვადასხვა ხა-
სიათის ცვლილებაა საჭირო. რუსულ ენაში
სხვადასხვა დაბოლოებათა მქონე სახელები
მრავლობითის ფორმაში სხვადასხვა ასევების
მინერით გადადიან: იქნა – იქნა, ფე – ფე,
гора – горы, сок – соки, мать – матери, сын
– сыновья. ამას გარდა, არის სიტყვები, რომ-
ლებაც მხოლოდ მრავლობითის ფორმა აქვთ
(ножницы, брюки), ან მხოლოდ ერთი ფორმა
ორივე რიცხვისათვის (палъто). ცხადია, ამ
ქაოსში გარკვევა არათუ „უცხოელების“ (ამ
შემთხვევაში არარუსების), არამედ ბევრი
რიგითი რუსისათვისაც არ იქნება მარტი-
ვი. კიდევ უფრო როტულია ბევრი ენისათვის
სახელთა ბრუნების ფენომენი. მაგალითად,
რუსულ და გერმანულ ენებს ახასიათებთ
საქმაოდ როტულად დასამახსოვრებელი ბრუ-
ნების კლასები. მაღლობა ღმერთს, დიდებულ
ქართულ ენაში, სადაც ურთიერთი ენიბრივი
ნიუანსების გადმოცემა სრულიად ძალდაუ-
ტანებლად ხდება, ენის ზემოდასახელებული
მხარეები უმარტივესადაც გადაწყვეტილია:
არსებობს 7 ბრუნვა, რომელთა ნიშნები (და-
ბოლოებანი) ერთნაირია ყველა სახელისათ-
ვის (ნიუანსური სხვაბანი უმნიშვნელოა),
და მრავლობით რიცხვში გადავვანს ასევე
მარტივი ნეის, საერთო ყველა სახელისათვის
(„არა არა არა არა“ და ს. ს. ს.)

„ებ”-ის მიმატება), აქაც უმნიშვნელო სხვა-ობებით (კაცი — კაცები, ოქრო — ოქროები, ირემი — ირმები, ანუ „ებ” ზოგი სიტყვისა სრულ ფორმას დაერთვის, ზოგისას კი ოდანავ დეფორმირებულს). თუმცა არის ერთი ნიუ-ანსი, რომლის ახსნა არათუ არაქართველს, არამედ ჩვენც გაგვიტირდებოდა: ომნინიმური წყვილები ზოგჯერ სხვადასხვანაირად ქმნან ზოგ ბრუნვას და ასევე მრავლობითი რიცხ-ვის ფორმასაც. მაგალითად, „ურმის თვალი“ („ურმის თვლები“, „ურმის თვლის“...), და „ადამიანის თვალი“ („ცისფერი თვალები“, „თვალის ქამიზი“...). მაგრამ ეს ხომ უმშეა-

თესი გამონა; კლისეგბია — აქ არავინ შეცდეგბა.

ବାତୁମ୍ବେଦ୍ବୁଲ୍ଲ ଡା ଅର୍ପ ଅର୍ବାଜିତାର୍କୀ „ସିନ୍ଦ୍ଵେଲିଲ୍ସ
ଅଲ୍ଫିଂ“ ଏବା ଗ୍ରାଜ୍‌ସ୍, ନାଟ୍‌ଗ୍ରେନାମ୍‌ବିଟି ଦର୍ଶନ୍‌ବା –
„ସାବାନତା ଦୁର୍ବେଳା“, „ମିର୍ରେନ୍‌ବାନାତା ଶୈଫାଲ୍‌ସ୍କ୍ରାବା“,
„ଚିର୍ବୁଲ୍ଲିଙ୍‌ଗ୍ରାନାଟା ସାମ୍‌ପାରିନ୍“ ମାଗରିଥି ତିତିତେଜୁଲି ଅମି
ନ୍ତ୍ରେସତାଗାନ୍ତି ଯୁଗେଲା ସାବେଲିଲିସାତ୍ତ୍ଵିଲ୍ ଗ୍ରନ୍ତନାଇରିବା
ଗାମରନ୍‌ଦ୍ୟାଲିଲ୍‌ସ୍କ୍ରାବା ଫୋର୍କିରିଲାବ ମି ଆହିରମାପ ଗାମିତ
ହେଲା ରିମ ଏବଂ “ଏବଂ”-ବାନି ଫୋରମା ଯୁଗେଲା ସାବେଲା
ଏବା ଗାମରାଲାଗ୍ରେବା (ମିବାଲାଗ୍ରାନାଟାର, „ପ୍ରା“ ମର୍ରାବଲାନ୍
ଦିତଥି ନ୍ଯେବେଳା „ଫ୍ରାନ୍“ ଏବା „ଫ୍ରେବ୍ରି“, „ଥ୍ରେଫ୍ରା“ –
„ଥ୍ରେଫ୍ରାନ୍“ ଏବା „ଥ୍ରେଫ୍ରେବ୍ରି“), ସାମାଗିରିରିଧ କୌ
ପତ୍ରକାତ, „ଦ୍ୱାରା“-ସ, „ରୁକ୍ଷା“-ସ, „ଦ୍ୱାରା“-ସ ଏବା ମେଲାଗ୍ରେବା
ସିତ୍ପିପାତା ମର୍ରାବଲାନ୍‌ବିଟିଲ୍ ଫୋରମର୍ବେବି ଉପର୍ବ
„ଦ୍ୱାରା“-ସ, „ରୁକ୍ଷା“-ସ, „ଦ୍ୱାରା“-ସ ଏବା ମେଲାଗ୍ରେବା
ସି ନ୍ତ୍ରେମରନ୍ଦିନ୍ବାନ୍ଦିବାଇ, କୁରାର୍କେ „ଦୁର୍ବୁନ୍“, „ରୁକ୍ଷିନ୍“,

„ბერი“ და სხვა. ამ უიშვიათეს შემთხვევებს თუ გამოყრიცხავთ, ძნელად ნარმომიდებინა, რომ ვისტე შეეშალოს ქართულში სახელთა მრავლობითი რიცხვის ფორმების ნარმობა.

მაგრამ ხდება კუროზული მოვლენა: ზოგი ადამიანი, ისე, რომ ვერც კი აცნობიერებს, რა იმე სიტყვის მრავლობითის ფორმის მისაღებად ზემომითითებულ ორივე წესს ერთდროულად

ոյնցիքը, „Ե՞ր-“անեսաց դա նարտանօնեսաւ! մա ցաղցիքորդեա ցահաժրոնք, րա ճարմանլուր, րա մո ճապշչա մշկորմա, րաս զերիտօտ, յրտ ամյու նոնցիք յայր կուգք ամ 15-որդց նոլուս նոնած մոյզոտոտց, նոնաճաճեա ճաաթլուրցոտ ասյու ոյս: „ռորջզոր տորմեցի նոլուսանց ոյզնցն“ սայմբ միամիա, րոմ, ու տոտուրուրու տորմեցի նոլուս“ ոյս (մերլուրոնուս ցորմի), ռորջ յրտճրուրուալու տորմեցի նոլուս-Ե՞ր-“ („Ե՞ր-“ անմո) ան „տորմեցի նոլուս-ան-“ (նարտանօնու ոյնեցոճնցն մրացլուրոնուս ցորմի). մորհի ճ ցախացք! մրացլուրոնու րոյքեա ննարմոյնու ճ ալանացրոնս մոմացիք ալար սփորդեա! մցրա տանամեցրուրու յարտցըլս, ჩամս, յնոն Շեցրճնեց յուրոր „Ե՞ր-“ չի այցէս անցոնու, մինս ուսկորու լու մեխսոյրեա մոնոնեցնուրու ան Շեցրսկիցնուրու ամութոմ „տորմեցի նոլուսան-“ ալար մարինու մրացլուրոնուս ցորմաւ (մասին եռմ „Ե՞ր“ ար ուլանցքեա!), ճա սմացքը մրացլուրոնուս „նամ ճցուու“ (անյ յուրոր „սամիցօն“) նոման „Ե՞ր-“ սայ մոուլուս մւրարու մերյուրու: նոլուս, նոլուսան նոլուսանցն. րագոմ աղջու „Եծան-“ մրացլուրոնուս նարմանցուսա սանցնու անյ մերլուրոնուտու ցորմաւ ամ մերյուրուս Շյա ճա արա პորչեւր նցըրո (ց.ո. „նոլուսան-“ ճա արա, „նոլուս-“), յ ցամուցանճ ճարիեա, մացրամ პորչեւրու նցըր րոմ այլու, մրացլուրոնուտու եռմ „նոլուսէն-“ Շյր իշեցուա: პշեսանի Շեմեցցրուս մացացս մպլար ցորմա, „ճանցնօ“ ու մմանցնօ“ („ճցնօ-“ ս և „մմնօ-“ ս մացոյր). աւ, րաւ ցասաուցրու, ա պորյոյտ, ծյունեցրու: ամ կունու Շեցրումը յուրցեցք արա մերլուրու ուսնու, զոնց ցրամաւու յուս սոյերուու պացըլցցար յուրիւս սկոլաստա յրտաճ ցամուտեօցա, արսամեց, ճա Շեսամլու յուրոր եմուրնաճաւ յ ուսնուց, ցուսա մերյուրոնու տացուս սայմանօնուս սմտացըրը սոյերուր ցա յեծու ճա ամ ճարցն սայմանճ նարմացիցնուրու արուս. յ յայցիք յենօրյուրու ճա յուտյուրուցոյս յոյնոմինյոնուս սաօպար յուտոյրուցաճանյուր ճունուս մուցուցեալուրեաճ մյեսաեցա:

ახლა კი „ორმგი მრავლობითის“ ზოგადი ასაღი ნიმუშიც ვნახოთ.

ა). ამ მაგალითში სწორედ „ნლისანები“-ი ილუსტრირაცია გვაძეს: „ადრე ქალები, თუ 2 წლის, ხოლო მამაკაცები 27 წლისანები ქორი ნინდებოდნენ, შეიცვალა ეს მაჩვენებელი და ქალები 27, მამაკაცები კი 31 წლისანები ქორი ნინდებიან“. ორნდე ფორმა „ნლისანები“-ი ირკვევ ხმარება მეტყველებს, რომ ავტორი შეირწყობადაც ვერ გრძნობს დაშვებულ შეცდომას. ორივეგან უნდა იყოს „ნლისები“ ან „ნლისანი“. ისიც აშეარა, რომ ზედმეტი მძიმე „თუ“-ს ნინ.

ბ) მეორე მაგალითი კი უფრო რთულია და მრავლობითობის ნიშნებთან ერთა ბრუნვის ნიშნებზეც მოგვინეულ საუბარი მასში შეცდომაც უფრო შენიშვნულია. ა ეს წინადადება: „ცხოველებში აგრესია დ მკვლელობა მამრობითა სასქესო ჰორმონებთა ცვლილებებთანაა დაკავშირებული რა შემიძლია ვთქა? გასაცავარი მაგალითი ავტორს თოთქს მახეების მთელი წევა დ უგეს და მანაც შეცდომათა კრებითი ნიმუში შექმნა. ვერ ავერიდებით – ეს შემთხვევა გამოწვლილებით უნდა განვიხილო.

სიძნელეს ის ქმნის, რომ სიტყვა „პორმონი“-ს ფუძე „ნ“ ასოთა ბოლოვდება, „ნი“ ნართანანში სახელიბითი ბრუნვის ნიშანი ამიტომ ამ სიტყვის მრავლობითის ფორმა ინება „პორმონი“, და მასში ორი „ნ“-ს არსებობის ნებისმიერ მსჯელობას გააძუნდოვნებს. გასახლევლი კი გვაქვს სიტყვა „პორმონების რომილის მცდარობა უნდა ვრჩეონთ. ეს რომელის სახის სიტყვაა: მასში მრავლობითი ის „ეგ“ და ნათესაობითი ბრუნვის „თა“ ნიშანთა ზედდ ბაა — ორივე ერთდროულადაა გამოყენებულ მერქება რა არის ამინი მოულებელი? ზოგადად არაფრი, მაგრამ წესები ხომ „უნდა დაგვეცვა“ „ეგ“-იან წესში ყველაფრი მარტივად იქნებოდა; ვთქვათ, თუ საწყისი სიტყვა „კაცი“, მიმდევრობით დავუმსტებოთ ჯერ მრავლობით მანარმობელ „ეგ“-ს, მერე კი ნათესაობით ბრუნვის ნიშან „ის“-ს და მიეღლეთ საბოლოო შედეგის: „კაც-ებ-ის“. მას, ნართანანში რატო არ შეიძლება იმავე პორცელურით მივიღოთ „პორმონ-ებ-თა“? მხოლოდ იმიტომ, რომ სისტემაში მრავლობითი რიცხვის ნიშანი სხვადასხვა ბრუნვის სხვადასხვა აქვთ! „ეგ“-იან ხომ ასე არაა: იქ მრავლობითის ნიშანი „ეკუელა ბრუნვას ერთგინის: „კაცები“, „კაცებმ“, „კაცებს“, „კაცების“, „კაცებით“, „კაცებად“

„კაცები“). ნართანიანში კი მრავლობითობის ნიშანი „ნი“ მხოლოდ საქალაოი ძრუნველს აქვთ ერთვის: მხოლოდ „კაცი“: მრავლო „კაცინი“. ხოლო, როცა სხვა ბრუნვებით ღრმამზეები გვცელება დაბოლოება, „ნი“ უნდა უკუვაგდოთ და ბორცვის ნიშანი მხოლოდ ფუქსის („აკ“-ს) დაუსვათ. მაგალითად, მიცემით ბრუნვაში დაისმის ბრუნვის ნიშანი „თა“ (შემოკლებულად „თ“) და მიიღება „კაცთა“, ან „კაცტ“ (როგორც „კეცხისტყაოსნის“ პროლოგშია: „ჩვენ, კაცთა მოგვცა ქეყანა, გვაჭვას უთვალავი ფერითა“). ესე ივთ, ეს ნიშანი „თა“ აქ ერთდროულად ორ რამეს გვუძნება: იმას, რომ ბრუნვა მიცემითა, და იმასაც, რომ მრავლობითის სანარმოებლად ნართანიანის სისტემაა გამოყენებული. ოღონდ ერთი კორექტებით: „თა“ კამბლექსი მრავლობითობაზე ცალსახად მოუთითებს, მიცემით ბრუნვაზე კი არცულ პირდაპირ, რადგან მოთხრიბით ბრუნვასაც იგრივ „თა“ ნიშანი აქვს („კაცთა თქევე“ – „კაცება თქევე“) და ნათესასით ბრუნვასაც („კაცთა ტანსაცმელი“ – „კაცების ტანსაცმელი“). ეს ამ სისტემის ერთგვარი ნაკლა, თუმცა არა ფუნდამენტური – ფრაზის შენარჩის მუდამ ადგილდება დაგნიდება კონტექსტის მიხედვით. სხვადასხვა ბრუნვის დაბოლოებათი დამზადება ხომ იშვიათი არ არის ქრისტული და, კიდევ უფრო ხმირი – უცხო ენგაბშიც. ა. თუნდაც, სიტყვა „ფიქრისას“ გამოსახავს მიცემით ბრუნვასაც („შევეხდე ფიქრისას“) და ნათესასითისაც („ფიქრისას სიტყვები მომერნოა“).

რომ შევაჯობოთ, დავუძრენდეთ სიტყვას „პორმონებთა“. რა არის მასში სწორი და რა მცდარი? სწორია დაბოლოება, ანუ ნათესაობითი ბრუნვის ნიშანი „თა“, მაგრამ, რადგან იგი, ზემოთქმულის შესაბამისად, ბრუნვის გარდა მრავლობით რიცხვსაც აფექტირებს, ამ სიტყვაში ზედმეტია მრავლობითობის ნიშანი „ებ“. ისედაც, ამ ნიშანს არაფერ ესაქმება ნართანიანთან. და გამოიდის, რომ სიტყვა „პორმონებთა“ ორ შეცდომას შეიცავს: 1. „ებ“ სრულიად ზედმეტია, ანუ სიტყვის ფორმა მისი წყალობით მცდარია. 2. „და“ თა „კომპლექსების ერთდროული მონანილეობა სიტყვას გაჩინვენებს, რომ ავტორმა ერთი სიტყვის აგებისას მასში ერთდროულად გამოიყენა მრავლობითი რიცხვის ნარმოების თან სრულიად განსხვავებული სისტემა, რაც, როგორც ზემოთ უკვე აღვნიშნე, კურიოზული მოვლენაა.

აქვე ვიტყვი, რომ ორმაგი მრავლობითის

- მოვლენას (მაგალითში „ნლისანები“) მწერალმა ლევან ბრეჯაძემაც მიაუცია ყურადღება და გამოაქვეყნა სათანადო ნერილი 10 ნებზე მეტი ხნის ნინათ (საერთო გამოსკლაც გვიჩნდა

ერთ-ერთ საენაომეცნიერო კონფერენციაზე).
ახლა იმაზე, რა მეტამე შეუცდომა დაუშვეა
„ნომების“ ავტორმა ზემოგანსხვლულ წინადა-
დებაში. საუბარა მონაკვეთზე: „მარწობითი

არც შეესლებოდა და დანერდა: „მამრობითი სასქესო ჰორმონების“. მაგრამ მრავლობითის მეორე (ნართანიანის) ფორმაზე გადასვლისას, ჯერ ერთი, „ებ“ არ გადააგდი და ნაცვლად ფორმისა „ჰორმონთა“ დაწერა „ჰორმონებითა“, და მეორეც დაარღვია ის წესი, რომელის თანაბმად „მაღალი სახლები“ ნათესაობით ბრუნვაში არის „მაღალი სახლების“, ხოლო ნართანიან ფორმაზე გადასვლისას კი „მაღალ სახლთა“. ანუ ერთი და იმავე ტიპის თერაცია აში მრავლობითის „ებ“-იანი წესის ფარგლებში მსაზღვრელის ბოლო „ი“ შენარჩუნდება. ნართანიანის ფარგლებში კი ამოვარდება. გასაიცარი „კანონია“, მისი თეორიული დასაბუთების ვერანაირ გზას ვერ ვხედავ, მაგრამ ეს რომ სწორი წესია, ამას ენის შეგრძნების მქონე ნებისმიერი ადამიანი დადაბატურებს და უკვე ხვდებით, რომ ავტორს უნდა დაეუნერა არა „მამრობითი“, არამედ „მამრობითი“ და ესაა მისა მესამე შეცდომა, საბოლოოდ კი ნაცვლად სამსიტყველისა „მამრობითი სასქესო ჰორმონებთა“ უნდა გვქონდეს „მამრობითი სასქესო ჰორმონთა“. სხვაობა თვალსაჩინოა და კარგად დასამახსოვრებელიც.

►► გამოცემა უკანა

მირონ ხერგიანი

შენ მუხლმორთხმული ჩამოჯდებოდი
რიყის ლოდებთან...
და ოფლისაგან შებოლილი
მარილის გუდა,
სულისშემძვრელი
დარდითა და ფიქრებით სავსე –
უმნარე ტვირთი,
ძილშიაც არ
მოგასვენებდა
და იდარდებდი
უპატრონოდ დაგდებულ სახლზე.

განქარდებოდნენ ცოუნებანი
თეთრსხივოსანნი,
ნრფელი ფიქრები
ქორის დარად ცად მორიალე.
გზა შინისაკენ –
ერთადერთი მიზანი მხოლოდ!
პაპაშენმაც ხომ ასე იარა,
და სხვამ არავინ გაგიზიარა
უმძიმე ხვედრი ბოლოს და ბოლოს!..
– ეჟე, შენც ერთი,
ლაჩრულად ნუ მოჰყევი გლოვას,
რიპა! – თენდება და სამგზავროდ
ადგომის დროა!..

...ვინრო ბილიკი, მღვრიე ტალდები,
ქაფი და ქაფი,
ალარსადა ჩანს ქონგურები
მშობლიურ მთათა,
გამწყდარა ძაფი იმედისა,
რჩმენაც გამქრალა –
სად არის ღმერთი,
ბედნიერი წუთების ხვატი,
მარტოშენილო საკუთარ თავთან!..

...ისევ ბილიკი,
მღვრიე ტალდები,
ქაფი და ქაფი,
მეხთატებანი და მაცდური
გაელვარება,
ყველა ოცნება შეენირა
ბედის ღვართქაფებს,
ყველა იმედი დაეტანა
გაღვართქაფებას...
შინ რა უამია, რა დაგხვდება,
ვინ უნყის, ვინა,
ნუ აბორგდები, ლაკირივით
დამწვარო სულო!

იქნებ ზვავებმა დაგინგრიეს

რივაზ - თებრებ ჩამოჯდებოდი რიყის ლოდებთან „მამაჩამი და ოთხოვანი ცილი“

შფოთიან ხეობებში გაბ-
ნეულო სამონაგრო ბილი-
კებო!

გაგონდებათ, ალბათ, ჯე-
ელებში გარეული ბერიკაცი.,
თქვენი ერთგული თანამგ-
ზავრი... პირველ მსოფლიო
ომში, სადღაც შორეულ პრუ-
სიაში მძიმედ დაჭრილი და
ლეთის მადლით გადარჩინი-
ლი, ოჯახსა და ნერილშვილს
ლამის, სიბერეში მოკიდე-
ბული, სოფლის ჯეელებთან
ერთად, უცხო მსარეში, სა-
მონაგროდ ყინჩად მავალი,
უდრეულ ბერიკაცი – მამაჩემი,
იგვე – დუდა.

გახსენდებათ, ალბათ,
ჩემთა წინაპართა „რიპა!“ –
გამთენის სიმღერა; წეროე-
ბივით ჩანალიკებული და
ჩუმად მოლილინენა ანდეზე
რომ მიუყვებოდნენ უჩინარ
წავარებზე სამონაგრო ბი-
ლიკებს ბარისაკენ...
მათ ფეხებეშ იზილე-

ბოლა კოლხეთის ჭაობები,

სადგომი ბინა
და უმცრულიც შიგ მოჰყენენ სულაც...
წინაპარივით ურჩო, ეულო!
პაპაშენმაც აქ ხეც-ხეც იარა
თავს აფარებდა კლდესა და კორომს,
და სხვამ არავინ გაგიზიარა
უმძიმე ხვედრი ბოლოს და ბოლოს!

– ეჟე, შენც ერთი,
დიაცივით მოჰყევი გლოვას,
რიპა! – თენდება, და სამგზავროდ
ადგომის დროა!..

... თავში მწერივდება
წინაპართა რიგი უგრძესი,
შორეულ გზებზე
სამონაგროდ მიბლატუნობენ,
უკან ურჩებათ სევდანი
თვალები სეველი...
სოფლის ყორეზე გადმომდგარან
ყინჩად ბავშვები,
სევდამოსილნიც
კიანთობენ
ლალის თვლებივით,
კონკისტელანი ასხიათ და
ნაბდის ქუდებქვეშ
ღვივიან ღველფში გახვეული
ნაკვეჩლებივით.
... ნუ აბორგდები, ლაკირივით
დამწვარი სულო,
სხვა ხვედრზე ფიქრი
არ გმართებს სულაც!..

გაშმაგებული შეუტევდი
ვინრო ბილიკებს —
არ იღეოდა უფსკრულები
და სამანები,
ცა იქცეოდა,
უსასრულოდ თოვდა თუ ცრიდა...
ფეხებეშ წვებოდნენ ყორნისფერი
გზა-წავარნები,
თითქოს ვაჟუაცი კი არა და
მთა აეკიდათ...

შენ მუხლმორთხმული ჩამოჯდებოდი
რიყის ლოდებთან
და ოფლისაგან შებოლილი

ზღვისპირეთის ნესტიანი
მიწები; საგულდაგულოდ
გაპირულ სვანურ ცელებს
მწარე ხრშიალი გაუდიოდათ
კავკასიონის ქედს გადად-
მა – უეგმისა და ყარაჩაის
ღალიან ველებზე. სულაც

არ ეთავისებოდათ დღიური
მუშის უმწეო და გაუხარელი
ყოფა. კაცურად იღვნოდნენ,
ნელზე ფეხს იდგამდნენ,
მზეზე ნათელი და რვალზე
გამძლისი სიმართლის შუქი
მეგზურობდათ, ვითარცა
ენგურის სრბოლას, მათ
სწრაფვასაც ვერავინ შეა-
ჩირებდა.

როგორც კი ყველიერის
მზე იძალებდა, თოვლი შე-
ლხვებოდა, საღამობით
ყაპყი გაარხილდებოდა,
იმ წამიდან მოყოლებული,
მთებში ზვავთა თარეში
დაიწყებოდა. ლომის ხეობის
ქანჩახები მხრებს შეიძერტ-
ყავდნენ და, როდის-როდის,
ქარაფებზე ბედისწერასავით

დაკიდული ბილიკებიც დაჩინ-
დებოდა, ისინიც აიკავდნენ
გუდა-ნაბადს და შინისაკენ
გამოსავედნენ. გაზაფხულის
მაცნებად მოევლინებოდნენ
მთათა ქვეყანას. ნაირ-ნაირი
საქონლით დატვირთულებს,
ოფლში გახვითეულებს,
ერთი ხალთა სიხარული
მოჰქონდათ ჯალაბისათვის,
შიმშილისგან გაჩხნაკული
ბავშვებისათვის... მაგრამ...
რაოდენ მწვალებლური და
უსასრულო იყო ეს მოლო-
დინის წუთები.

გადმოვდგებოდით ყო-
რეზე ნინველა სახლიკაცები,
კისერნაგრძელებულნი და
თვალმონკურულნი გავცე-
როდით შორეთს – ბარიდან
მომავალ მარეს (კაცს) პირ-
ველი ვინ დაინახვსო...

კაცი, ვინაც არ უნდა
იყოს იგი, დღესაც მამაჩე-
რად მომეზმანება ხოლმე...

მარილის გუდა,
გაზეული და პირთამდე სავსე –
უმნარე ტვირთი ძილშიაც არ
მოგასვენებდა
და იდარდებდი უპატრონოდ
დაგდებულ სახლზე...

– ეჟე, შენც ერთი,
ლაჩრულად ნუ მოჰყევი გლოვას,
რიპა! – თენდება და სამგზავროდ
ადგომის დროა...

ოთხმოცი წელი მოარღვევდი
მწუხრის ბილიკებს,
საწუთოს გზებზე
იწვა ნისლი ნიალვრისფერი...
ვითარც წარაფზე
ჯიხვთა ჯოგი ჩაიჯირითებს
ოთხმოცი წელი...
სევდიანი და ულმობელი.

ოთხმოცი წელი –
შავი დენთი გადაირია,
ფუსდის კუნაპეტს სევდიანი
ჰანგები ფარავს.
მერმე მუხთალი განჩინება
და რია-რია
და წაბრძანება
სულეთის კარად!..

ერთი კირჩხიბიც ჩაესვენა,
ან საკუუნემ
გულსამშვენისად ჩემთვის უნდა
თალოს ლოდები,
მე არ მეშინის,
არხეინად ჩავცერ უკუნეთს,
მამაშვილობა
ჩვენი იქაც განმეორდება.

ოთხმოცი წელი მოარღვევდი
მწუხრის ბილიკებს,
საწუთოს მყეფარს ჰერიობდი
ბარით და ცელით,
სამგლოვარო ზართა გუგუნს
მთები ირეკლავს
და გიხსენებენ ლამარია,
ნათლისმცემელი...

CPA ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՅՈՒԹՅԱՆ ԶԻՒՆԵՐ ԲՅԱՆՈ ԸՆԹԱՑՈՒՅ

„ჩვენ დროს“ – იტყვის ასაკოვანი კაცი და იმნამსვე ის დროისა და გემოვნების საზღვარს მიღმა დგება. ახალგაზრდობა არავის პატიობს სიბერეს, რადგან მას არ აინტერესებს ნარსული. მე ასაკოვანი კაცი, მუდამ ახალგაზრდობის მთარესა ვარ, მიმართდა და მიმართია, რომ ყველა მომავალი თაობა უკეთესია თავის წინა თაობასთან შედარებით. მხოლოდ ერთი კითხვაა, რომელიც არ მასვენებს, ერთი კითხვაა, რომელიც ეხება ჩვენს შეილებსა და შეილემვილებს, მათ მომავალს და ზოგადად, ქვეყნის მერმისს, რომელიც მათ მოუწევთ ცხოვრება. შეუძლებელია, არ მანვალებდეს ფიქრი იმის შესახებ თუ როგორი მენტალობა ყალიბდება ახალ თაობაში, რამდენად პროგრესულია იგი, საინ მიმკავებ თანამედროვე კულტურულ და ეკონომიკურ პროცესებს და როგორი იქნება თუნდაც ოცი წლის შემდეგ ახლანდელი ათი-თხუთმეტი წლის ყმანილი. ჩემგან ამის პროგნოზირება რთულია, მაგრამ ვაჭრობები უფლებას, მქონდეს აზრი, რომელიც, არ დავმალავ და ვიტყვი, უფრო ემოციური განწყობითაა ნასაზრდები, ვიდრე ღრმა მეცნიერული კვლევით, მაგრამ იგი რეალურია, იმდენად, რამდენადაც საყოველთაოა, სახეზეა: ტელევიზიია და კომპიუტერული ქსელი საკარისია იმის ნარმისადგენად თუ რა მაქს მხედველობაში, ესაა ჩვენი ოჯახის, ჩვენი შეილების, ჩვენი სულიერი საზრდოს კველაზე უფრო დამაფიქრებელი საკითხი, რასაც ყოველდღიურად ვცხებით, ეს შეხება და ურთიერთობა გვაფიქრებს და თავისთავად გვიბიძგებს, გავაცლოთ პარალელი ძევლასა და ახალს შორის, თუნდაც ქვევის კულტურითა და გემოვნების თვალსაზრისით.

საინტერესოა, როდიდან ჩაისახა ადა ჰიანში ადამიანუ-
რობის გრძნობა და რა უდევს მას საფურ ჲლად? გამოწენი-
ლი აქტივიელი ანთროპოლოგი მარგარეტ მიდა ასე პასუ-
ხობს ამ კითხვას: ცივილიზაციის პირველი ნიშანია, როცა
პირველყოფილმა ადამიანმა მხეცისაგან დასახჩრებული
თავისი ჯგუფის წევრი, ჩვეულებისამებრ კი არ მიატოვა,
არამედ ხელი მოჰკიდა, უხიფათო ადგილზე გადაიყვანა,
დაუდარაჯდა და ვიღდრე იარა არ მოუშუბდა, მხეცებისაგან
იცავდა. შეუძლებელია, ამ გრიფირულ მიგნებას არ დაეთან-
ხმო. ეს უდავო ჭეშმარიტება გვასწავლის, რომ ადამიანს
მას შემდეგ შეიძლება ენრობოს ადამიანი, რა დროიდანაც
მას თავისი თვისტორიის მიმართ თანაგრძნობის განცდა და-
უფლდა. აქედან ეხსნება გზა კაცობრიობას ცივილიზაციი-
საკენ. ამის შემდეგ, ისტორიული პროცესების ხანგრძლივ
მდინარებაში ჩართულმა ადამიანმა იძრობა, იღვანა, შექმნა
უზარმაზარი ცივილიზაცია. ამასთან, იძრობლა, იძალადა,
უსამართლობაც ბევრი ჩაიდგინა, მაგრამ ყველა ეპოქისათვის
ზოგადსაცაობრიო იმპერიატორები დარჩა ერთიანი ნიშნით,
რომლის მანათობელი ვარსევლავები იყო: მორალი, კანონი,
სამართლიანობა, სიყვარული, ღირსება, თანაგრძნობა, გმი-
რობა, სამშობლოსათვის თაყვადადება, ოჯახი, ცოლებრობა,
ურთიერთდახმარება, ნესრიგი, ეტიკეტი, ინტელექტუალური
და ესთეტიკური ღირებულებებისადმი თაყვანისცემა. და შე-
იქმნა უზარმაზარი კულტურული მემკვიდრეობა სოციალურ
ყოფაში, საზოგადოებრივ ურთიერთობაში, ხელოვნებაში,
სამართლაში. ამის შემდეგ, ამ იმპერატორების გათვალის-
წინებით, ცივილიზაციულს ვუნოდებთ ეპოქას და თაობას,
რომელიც კულტურის ამ ნიშნებითაა დახასიათებული.

***
მსურს დავსვა კითხება: საითეკნ ვითარდება დღეს სამყაროს
ესთეტიკური პროცესები და რა გამოძახილი აქვს ამ პროცე-
სებს საქართველოში. არ შევცდები თუ ვიტყვი, რომ ჩენ -
ქართველებს, ევროპული ღრმულებებისაცნ მიმართული
ხალხი გვეტმის და თუ ისტორიის პროცესში ზოგჯერ ეს
გზა დიდხანობით დახმული გვქონდა, ახლა ყველა საშუალე-
ბაა, ევროპის კულტურულ მილნებს დაენაფოთ, ვინავ-
ლოთ და დავნერგოთ. ამში აბსოლუტურად არავინ გვიძლის
ხელს, რომ იტყვიან, სრული თავისუფლებაა და ვსარგებლობთ
კიდეც ამ თავისუფლებით, მაგრამ საკითხავია, როგორ და
რატომ? ამასთან დაკავშირებით ერთი პატარა მაგალითი: სა-
ქართველოს სამხატვრო აკადემიის სტუდენტებმა მოაწყეს
სანახაობა, რომელიც პერფორმანსის სახელით ნარუდიგინეს
საზოგადოებას, დასხვნენ ნერში და საოცარი ემოციურობით
ერთმანეთს აფურთხებდნენ სახეში, ეს ულამაზესი გოგო ბი-
ჭები, სიყვარულისა და სინმინდისათვის დაბადებული ხალხი,
ფურთხით ბილნავდნენ ერთმანეთს. ამ პერფორმანსის იდეის
ავტორმა და ამავე დროს აკადემიის რექტორმა, სამოც წელს
გადაცილებულმა კაცმა, ეს დადგმა თამამედროვე კულტუ-
რული ცხოვრების პროგრესულ მოვლენად გამოაცხადა, მან,
პედაგოგმა, რომელსაც აქვს პეტრნზია, იყოს ესთეტიკოსი და
საამისო ცოდნა ნამდვილად გააჩნია, ეს ფაქტი პროგრესულ
მოვლენად გამოაცხადა, რითაც ნაახალისა ქართველი ახალ-
გაზრდობა და ფაქტობრივად მოუწოდა, მოელი. არსებით
მიეცენ ასეთ „ხელოვნებას“. „ქართველი ახალგაზრდობა“ -
მეტეი, როცა ამ სიტყვებს ვწერ, ამით მსურს ხაზი გავუსვა

* * *

თანამედროვე მსოფლიოში ადამიანთა ყოფიერების პროცესი
მიმდინარეობს დემოკრატიის ნიშნით. ესაა მომავალი სამყაროს
ცხოვრების განმსაზღვრელი კანონი, რომელმაც ადამიანის
უფლების სახელით დააგროვა უსმგავსოების ბალასტი. ჩემს
ახალგაზრდობაში, უარყოფითი განცდები ყალიბდებოდა ისეთი
ძალადობრივი სლოგანების ქვეშ, როგორიცაა „პარტიული მო-
რალი“, „პარტიული დაისკილინა“, „დიდი საბჭოოთ“. ეს იყო
ყულიფი, სახრინდელი, თავისუფლებაზე მოჭერილი არტახბები
და მასზე იყო აღმოცენებული ნატერა და ოცნება ევროპუ-
ლი სამყაროსეკნ გაჭრისა. ჩვენ კიყავით სალეჭ რეზინებსა და
ერთვერად სანთებელებზე დალირსებული თაობა, ევროპული
ლორებულებები ჩვენთვის წარმოადგნდა ალთექსული სამოიხის
ხატს და იქითვენ გაჭრის მცდელობამ, ჩვენს თაობას არაერ-
თო ტრაგიული დღე არგუნა... და პა, მოვიდა თავისუფლება,
ავისხენით მონბის მარწუხები, დაინგრა საბჭოეთი, გამოე-
ფინა თავისუფლა სული ქუჩება და მოუდნებზე, ალტექსულდა
საუკუნოვანი ოცნება, გაიღო ევროპის კარი და გადავიშვით
ევროპული სოციალური კულტურის მორცევი. გამოხდა ხანი
და მე აღლა უკვე აქერად ცხედავ, რომ ეს მორცევი, ოდესალაც
ანკარა წყლის ნაკადულებით მოლოდინივე რომ მეგონა, საქართ-
ველი კონკრეტულად და გადავიშვით
მდვრიე ყოფილა. მდვრიე არა მის ბრწყინვალე ისტორიული
ესთეტიზმით და სოციალური კეთილდღეობით, არამედ და-
უკვერებლად გამამოგნებელი მომავლით, რომლის პროგრამა
გაუთავებლად ლაპარაკობს ადამიანის უფლებაზე, რათა მას
ნაართვას ადამიანურობა. არ შევეცდები, უფრო დავაკინკრეტო
ეს თემა, რადგან ამ პროგრამის შევილი და მომხრე ამ აზრს არ
მიიღობს, ხოლო ვინც მსხვერპლია ამ პროგრამისა, მან კარგად
იცის, რაც მაქეს მხედველობაში.

* * *

ახალგაზრდის გარეგნული სახე ანუ შესახედაობა: ჩაც-
მულობა! რას სთავაზობს მას თამამეფროვეგ მოდის ინდუს-
ტრია და რეკლამა? სულ რაღაც 50 წლის წინ ქალიასა თუ
კაცის ერთო უპორველესი დამასხსიათებელი ანუ იდეალური
ფორმა იყო მოქნილი სხეული, თეთრი ჰერანგი, ელეგანტუ-
რი კოსტიუმი, დახვენილი აქსესუარები და ეს ყველაფე-
რი გამიზნული იყო ადამიანის სილამაზის ნარმოსაჩენად,
საყოველთაოდ ცნობილია, რომ ჩაცმა, გარდა იმისა, რომ
ადამიანს ალამაზებს, ამასთანავე, მატებს გამტებაობასა,
ხელს უწყობს საზოგადოებაში თავის დამკვიდრებას, უქმინის
ერგ განწყობას და ათავისუფლებს კომპლექსისაგან. სხვათა
შორის, მაშინდელი ევროპული კინო უდიდეს ზეგავლენის
ახდენდა საზოგადოების გემოვნებაზე, რადგან კინო იყო
ყველაზე გავლენიანი სარეკლამო სფერო და ცივილიზაციული
ეკრანის მთელი ბომბიდან თავის გარეგნულ მომხსდველ-
ლობას მის მიხედვით ალაგებდა. მოიგონეთ რობერტ ტე-
ლორი, ფრედ ასტერი, კლარკ გეიბლი, ლოურენს ლივიე,
ვივიენ ლი, მერი პიკფორდი, ივ მონტანი, ფრენკ სინატრა,
დენ მარტინი, პერი კომი, ალენ დელონი, გრეგორი პეკი-
ლიზაბეტ ტელორი, მარიო ლანცა, ოდრი ჰებბერნი, მარ-
შარიფი, სოფი ლორენი, მარჩელო მასტრონიანი, ჩვენი მედედა-
ვადარინძე, თენგიზ მუშევრიანი, თამარ ციტიშვილი, ლეილა
აბაშიძე, ლია ელიავა და კიდევ ძალიან ბევრი. ჩვენი კორექტის
ადამიანთაგან ყველა ცდილობდა, ვისაც როგორ შეეძლო, ისე
აეწყო ფეხი ამ მოდისათვის. გარდა ჩაცმულობისა, კინგში
განხორციელებული გმირები გვთავაზობდნენ საუკეთესო
მაგალითს ვაჟაფარის, სიყვარულის, მეგობრობის, თავდა-
დების, თუნდაც იმედაცრუებისას, ავისა და ბოროტის გა-
ჩევის ძალზე შთამბეჭდვა მაგალითებს. ეს იყო რომანტიკის
საოცარი ბედნიერი ხანა, შესაძლოა, ბევრი რამე ირეალური,
სენტიმენტულური და ცხოვრებას მოწყვეტილი იყო, მაგრამ
ამას ზანი არ მოუტანია არავისათვის. თუ რაღაც იყო მასში
არო აუპირიბია, აუთი წაგო არ ყოთოლა ბოროტიბისა.

三三三

დღევანდელი მოდა, რომელსაც მსოფლიო ინდუსტრია სთავაზობს ახალგაზრდობას: თანამედროვე ქალა თითქმის უარყოფა კაბა, ერთი უშვებინერესი სამოსა, რომელიც ქალს უფარავს ნაჯალს თუ აქვს და ხაზის უსვამს სხვულის მოხდენილობას. კაბის მაგივრი ჩაიცვა დახხული შეარვალი, მძიმე და უშნური, ენაგად მოგდებული ბათონქები, კაცის ქურთული და დაიხურა ქვაბურა ქუდი. ცხვირში რეოლი აქვს გაყრილი, ენაში პერსინგი, სხეული მოსვირინინგბული, ხოლო თმა ულტრად შედებილი და გახა-მებულ პოზაში ცისკენ აზიდული, ხელში სიგარეტი, შეარვალი აძლევს იმის საშუალებას, იყოს ფეხებგაჩაჩინული ანუ მუდამ არაქალურ პოზაში, ასეთი ნიშნებით დასასიათებული ქალი სრულიად კარგავს ქალის შეხედულებას და არის სადღაც მანიკური კაცასა და ლამაზ ეშმაქს შერის. ნიშნები, რომელიც კაცის ჩატმულობაში გამოსტვივის, ესაა მამაკაცური სქესის უჯულე-ბელყოფა: პერნეგების კომპლექსის უბაოებით, მაქმინებით და ქალის კაბისათვის დამახასიათებელი ატრიბუტიკეით, შეარვალიც

* * *

ჩვენი დროის უმთავრეს ნიშანად იქცა ქალის ძალადობრივი გაფეტიშება ანუ მბრუნება მატრიარქატისაკენ. მეტყველებაში დამკიდლდეს შემაინხებელად ძღვიცემული სიტყვები: „ფემინიზმი“, „გრენდური“, „ბულინგი“. ვამოდს კანონები, რომელიც ქალის მზერისათვის კაცს სისხლის სამართლის პასუხისმგებას აკისრებს, ანუ, რაღაც ვაზზრახვით ხდება ღმერთის ორ უმშვენიერეს ქმნილებათა დაშორიშორება, რომელიც ღმერთისავე წებით ერთი მოელის განუყოფელ ნაწილს ნარმოადგენენ, რომელიც შეიქმნენ იმიტომ, რომ „იყონ ერთ სულ და ერთ ხორცი“, ნახალისებულია გაუცხოების პროცესი. შედეგიც არ აყოვნებს: გამოდის ქალთა კრებული ქუჩაში საპროტესტო დიდი ტრანსპარანტით, რომლის ფერადოვან გამაში ლაპიდარული სიმეცეთრითაა გამოყვანილი შოკისმოგვრელი სიტყვები: „ქალი კაცის გარეშე!“ და რა არის ეს „ქალი კაცის გარეშე“, რა ფორმაა კაცობრიული ცხოვრებისათვის? რა პროგრესი და წინსვალა ნაგულისხმებია ამ მონიდებაში?. სხვათა შორის, ეს მაგალითი თბილისელ ფემინისტ ქალთა საპროტესტო აქციიდან მაქვს მოტანილი, ქართველად დაბადებული, ქართული გვარ-სახელის მატარებელი ქალები საქვეყნოდ აცხადებნ – „ქალი კაცის გარეშე!“. ეს ქალთა ჯგუფი ალბათ ზემოთნასხენები ლიბერალ-მასწავლებელთა განეულმა პედაგოგიურმა მოძღვრებამ ნარმოშვა, აბა ისე როგორ იქნება: ასეთი ფერადოვანი კვავილები სად გაიზრდება თუ არა მათ მიერ განოერებულ ბაღში.

* * *

ჩვენი დროის კინემატოგრაფიის უმთავრესი თემა იყო
სიყვარულის, მეგობრობის, გმირობის, პატრიოტიზმის, სი-
მართლის გამარჯვების, ბოროტების დათვებულების, სუსტების
გამოქმანების და კიდევ სხვა ადამიანურ ღირსებათა ჩვენე-
ბა, მათი ტირაჟირება და აქედან შედეგზე ორიენტირება ანუ
ადამიანთა სულში ამ ღირებულებათა გაღვივება და განმტ-
კიცება. სიამოვნებით გავიხსენებ ამნუთში რამდენიმე ასეთ,
პირზე მომდგარ, რამდენიმე ფილმს: „ვატერლოოს ხიდი“,
„ქალი კამელიიებით“, „ველოსიპედის გამტაცებულები“, „გზა“,
„მარწვევის მდელო“, „რასიომონი“, „ქარსალებულინი“, „მზიური
ველის სერენადა“, „სერაფინო“, „სპარტაკი“, „ჯარისკაცის ბე-
დი და ამერიკაში“, „ფრენტი და აღმასი“, „ნარდვნა“, „თორმეტი
განრისხებული მაბაკაცი“, „განქურნინება იტალიურად“, „შე-
სანიშნავი შვიდეული“. ქართული კინოშედევრებიდან: „გიორგი
სააკაძე“, „ქეთო და კოლე“, „გიორგობისთვე“, „სერენადა“,
„ქორნილი“, „არ დაიდარდო“, „პასპერტი“ და კიდევ ბევრი.
ჩემს მიერ სპონტანურად აյ ჩამოთვლილი ყველა ფილმი მიღ-
ვნილია ადამიანურობის მოძღვრების უმთავრესი ღირებულე-
ბებისადმი და თუ ადამიანს სურს, დარჩეს ადამიანად, სწორედ
ამ ღირებულებებით უნდა ცხოვრისდეს. თანამედროვე კინომ
უარყო ესთეტიკურ ღრებულებათა ის კომპონენტები, რაც
ჩვენი დროის კინოსათვის უმთავრესს ნარმოადგენდა, გამო-
ნაკლისები, ბუნებრივია, არსებობს, მაგრამ თუ ვლაპარაკობთ
თანამედროვე კინემატოგრაფიის მაგისტრალურ ხაზზე, ესაა
კულტი ადამიანის ამორალურობის და ძალადობის გაფეტიშე-
ბის, მისი არარად ქცევის, პესიმიზმის, დაღუპვის, სამყაროს
დასასრულის, ურთიერთისიძულვილის, ოჯახის უარყოფის, ამ
ფილმებში არაა ადგილი მეგობრობის, მეზობლობის, ნათე-
საობის, ურთიერთთანალმობის, ურთიერთდაბმარებისათვის,
აյ ყველას იარაღი უჭირავს ხელში და ხოცავენ ერთმანეთს
ფულისა და გავლენის მომვევისათვის.

* * *

ადამიინთა დევრადირების უმნიშვნელოვანეს სფერო-
სათვის ძალზე აქტიურადა გამოყენებული თანამედროვე
სამყაროს გენიოსური გამოგონება კომპიუტერი, რომლის
ზოგიერთ პროგრამებზე უკომლეს ხელმისაწვდომობა უდი-
დეს ზიანს აყენებს ახალგაზრდის მორალურ ჩამოყალიბებას.

১৩৮

***
მსოფლიოში გამეფებული მძაფრი კაპიტალისტური კონკურენციის დევიზზე ნარმოადგენს საბაზრო ურთიერთობის პრინციპი, რომლის მიხედვითაც, მოთხოვნილება განსაზღვრავს ბაზრის ხასიათს და ნებისმიერი სამრეწველო ოუკულტურული ძროცესი კითარდება იმის მიხედვით თუ რაზეა მოთხოვნილება. ამ პროცესის ხასიათი საკუთხით შეესაბამება ეკონომიკურ სფეროს, მაგრამ კულტურაში მის დამკვიდრებას მოაქვს დამლუპველი შედეგი. უფრო სწორად, ადამიანთა განათლების დონე უნდა იყოს მაღალი, რათა საზოგადოებამ არ მიიღოს დაბალ კულტურული ხელოვნება, არ უნდა იყოს მასზე საბაზრო მოთხოვნილება, რაც თავისთვად დააპროლებს კიჩის პროპაგანდას და მის ტირაუირებას.

გიზო ზარნაძე

გენ ისე ღრმა ხერ...

ახალი არავილი

1945 წლის 9 მაისი... კველა და კველაფერი ხარობდა და დღესასწაულიდა მაშინ: ზღვაცა და ხმელეთიც ტყეცა და ველიც, ბუნებაც და ჭირნანაცი ადამიანებიც; მზეც თითქოს უზველოდ დიდი ამობრდლვიალდა იმ დღეს და სულ ოქროს სხვებად გადაელვინა ჩვენს კოშინა იმერეთს.

კველაზე მეტად ანა კალანდაძის „ჭია-ჭია მარიამ“ მაგრძნობინა გამარჯვების დღესასანაული: „მზე იცინის, ვარდ-ფურცლობის დარია და შენს ქოხთან გუგუნია თელების... კარში გამო, ჭია-ჭია მარია, არას გავნებ, მხოლოდ მოგეფერები... შენი მტერი, ჩემი მტერი მევდარია - ჩვენი მოსვრა, ან კი როგორ ინდომეს? გავიმარჯვეთ, ჭია-ჭია მარია, ვუგალობოთ საშობლოის მინდორ-ველა!“

და თუ დღეს ორივე მოკრძალებულ სიტყვას გამბობ ანა კალანდაძის პოზიაზე, ამას მხოლოდ და მხოლოდ მადლიერების გრძნობით აღსავს „ყმანვილის“ გული მაბედვინებს.

***

უდავოა, რომ ანა კალანდაძემ, კარგა ხანია, საპატიო ადგილი დაიმე-ვიდრა თანამედროვე ქართულ პოეზიაში.

ცოტაა, რომ ვთქვათ, მან ჩვენს დღევანდელ პოეზიაში ახალი ფერები, სახეები და ორიგინალური ინტონაციები შემოიტანა: ეს ხომ ყოველი ჭეშმარიტი შემოქმედის უცილობელი ნიშან-თვისებაა! ანა კალანდაძემ თვისებრივად ახალ საფეხურზე აიყვანა ქართული ლექსი იმით, რომ ჭეშმარიტად ქალური სილამაზისა და სათნოების ელფერი შემატა მას.

ემოციურია მისი ყოველი ლექსი, ყოველი ტაპი და უბრალი ეპითეტიც კი. მას შესწევს საოცარი უნარი - ჩვენც გვაგრძნობინოს და განვგაცდევონის ის, რასაც ასე უშუალოდ განიცდის და გრძნობს ამა თუ იმ საგანთან თუ მოვლენასთან დამოკიდებულები: „ლამის სახლში შემოქრას თუთა, ლამის თავზე გადამისავას ხელი... დამიძახებს, თვალს ჩამიკრავს მუდამ, ხე მაღალი, ხე ზურმესტისფერი... რა ჩურჩული ესმით ყურთა ჩემთა!.. რა ჩურჩული!.. დამდაგველი, მწველი, ლამის სახლში შემოვიდეს თუთა, ლამის ნელზე შემომხვილის ხელი“...

თუმცამა (და ეს არანაკლებ საგულისხმოა!) ..ნა კალანდაძეს ოდნავადაც არ შეუნელება ქართული პოეზიასთვის უზრი. დამახასიათებელი პერიოდობისას. მისი, როგორც ორიგინალური უმოქმედის თვისება იმაშიც გამომჟღავნდა, რომ განსაცივიფრებელი ისტატომით შეუსაბა ერთმანეთს ნაზი და ძლიერი, ნიმინდა და განმოქმედი და ვაჟაპური, ლოცვად აღმოსავლენი და იმახინი: „თუ დავიხირებები, ლვინომ დამახრის, ვგავდე ყაყაჩის სათისალიანს... ძლივს მიბარბაცებს მოვრალი ყაყაჩი, რმარ ხაიმა!“

ამიტომაცაა, რომ მეტითხველის მეხსიერებაში ერთხელ და სამუდამოდ ჩემია ანა კალანდაძისეული ლექსის მეღოდია, პოეტური განწყობა და რიტმი.

ანა კალანდაძე ნამდვილად განეკუთნება პოეტების იმ ბედნიერ გამონაკლისთა ჯგუფს, რომელთა ლექსის ნაკითხვისას მეტითხველი უყოფანოდ ასკვინის: ეს გალაკტიონია, ეს ლეონიძეა, ეს კიდევ - კალანდაძე!

„შენ ისე ღრმა ხარ, ქართულო ცაო, შენ ისე ღრმა ხარ“ - კველა დიდ პოეტთაგან განსხვავებული ინტონაცია და ხედვაა, რასაც განსაკუთრებულად შთამბეჭდავს ხდის პოეტური განმეორება „შენ ისე ღრმა ხარ!“ საერთოდ, ანა კალანდაძე განმეორების გამორჩეული ისტატია: „შეხედე, ცა ძალიან ლურჯი, ძალიან ლურვი, დაუსაბამო“, „მაყვალი მწიფეა, მწიფეა მაყვალი და ნაზი კუნელი“, „ო, ვარსკვლავები როგორ ბრნყინავენ, როგორ ბრნყინავენ!“

ვის შეიძლება დაავიწყდეს. ექსპრესიული ინტონაცია და ლექსი „ბერთანის გზაზე“, ან საოცარი ლირიზმით და სითბოთი აღსავს მინიატურა „არაბი ხარ!“.

ანა კალანდაძის ბერთი ბრნყინვალე ლექსი შექმნილია ჩვენი ისტორიული ნარსულის გაცოცხლებით. ჩინებული პოეტური ხილვების შემწებით ახერხებს იგი გარდასულ დღეთა, საგანთა ხედვისას, თანადროული უღრერადობა არგუნოს ლექსის. ასეთია, მაგალითად, „მე მიგაშურებ ურარტუს ქედებს“, „შორია თამარ“, „ფეხი დამადგით გულზე ყოველთა!“ და მრავალი სხვა.

პოეტი არასოდეს გეფიცებათ საქართველოს სიყვარულს, არასოდეს მიმართავს ზეპატეტიურს, მქეხარე და ლიტონ სიტყვას. უბრალოდ, ძალუძს გამოხატოს შმინქ მინის სიყვარულს: „აკაციის ტერიტორია... წნელის სუსტი ლობე... ქუდმოხდილი ქვერი... ლვინონ კიბე... აქ მზით დამწვარ ხელში ლვინიანი ჭიქა... იქ - ცარიელ ქვერში დამწყვდეულ ჭინკა. პაპის მონაცემი, მარად საოცარი, კარ-მიდმო ჩემი დამიღოცეთ, ძმებო!“

შესანიშავი ლექსები უძღვნა პოეტმა ჩემოსლოვაკის ეროვნული გმირის, იულიუს ფურიეს, თურქი ნაზი პიქერთისა და ესპანელი ხოსე დიასის ხსოვნას. ასევე შესანიშავია ანა კალანდაძის ლექსების ციელი პოლონეთზე. .... და გულდამწვარი ვტოვებ სავენციმს, სავეს სქლებით და ოქროს კბილებით და მგონია, რომ ჩემ სიცოცხლეში მე არასოდეს დამეძინება!“

- აი ის შემაძრნუნებელი შთამბეჭდილება, რომელიც პოეტზე სავარაუდო მის ნახვას მოუხდება. ეს, ამავე დროს, არის პოეტის აქტიური პოზიცია, პოეტის მტკიცე ხმა და გაფრთხოებისა, რომ არ შენი მოქმედებს სავენციმს, დახასუ, ბურენვალდის და, ბოლოს, პიროვნისა ტრაგედია!

ერთ-ერთ ადრინდელ ლექსის - „რა ვარ? სტერი ვარ!“ - ანა კალანდაძე მოხდენილად, საურათი თავის ჩემინითა და პოეტური ყინით დამუხტული სიტყვებით ამთავრებს: „მთაბერე, ქარო, ნახონ ძალა ჩემი გრძნობისა!“

მისი პოეზიის თაყვანისმცემელ მეტითხველებს ერთიანა გვეთქმის: დიახაც, გვინახავს და კვლავაც გვენახოს!

თამარ თამალაშვილი

რადიოგური თებებს

კვლავ შემომანვა დაკარგული ოცნების სევდა, ფიქრებს მოასედა ისფურერი ნების თებები... შენ უკან დამრჩი სინაულად, სულ თან რომ მდევდა... თუმცა იმედი გაზაფხულის დატოვე ჩემში...

დარდი მოწვეთავს სანამლავად გულის საენიდან, ნისლმა დაბურებულგა მზის სხივების ფერით უათო, ქარი აღდერდ მიჯნურიერი ტანკერის სატაკოდან და უნებურად გამახსენია დაიტ ბერავი... მერე მომშვია... გამიტრება ნატესულ რეალი ნამი შევალე სიყვანის ნაცნობ ლელის... გარდნდულ დამის მოჩურჩულებულ ვერხოთი შერალში მოვარის სხივები ძველებურად ისევ გველიან... მაგრამ მირაჟი ჩამიერი კვამლივით გაქრა, ფიქრებს მოასედა ისფურერი ნები მტერი მტერი მევდარია - ჩვენი მოსვრა, ან კი როგორ ინდომეს? გავიმარჯვეთ, ჭია-ჭია მარია, ვუგალობოთ საშობლოის მინდორ-ველა!“

***

დორის წინი ჩამესმის ყურში, ნილები ქარს გაჰყვა, როგორც თოლია... თითქოს ცხრამტების ვიყავი გუშინ, დღეს კი იმ ნილებთან ძალზე შორია... ფიქრებს მატლებივით გაფანტულ ფიქრებს ჩემი იცნებაც თან გაჰყოლია... ის სიყვანის დაბრუნდეს, იქნება... სულში ჩამება, გამიგონია... ცხოვრების ფურცლებს ვინახავ გულში, ფალარას თმაზეც მოუთოვია... თითქოს ცხრამტების ვიყავი გუშინ, თუმცა იმედი გაზაფხულის დატოვე ჩემში...

მარაბ სისარული

რიგორი

კარგი გვაქვს დიდგორი, ფილილორიც როგორი! მაგრამ დღეს, მე მოისავა, შენ, შენ, ახალგაზრდავ, გვიდგას ფორს-მაჟორი

დღეს დროა სხვაგვარი - შრომის და შენების, ნარსული არ გარბის, ანმყო კი ეგების.

კარგი გვაქვს დაბრუნდეს ვინახავ გულში, ფალარას თმაზეც მოუთოვია... თითქოს ცხრამტების ვიყავი გუშინ,

მარიამ ქათალაური

ნერისარი შობს

მტკვარო, ეს სევდა ბევრად მეტია, ვიდრე ველოდი, ეს მოგონება მტენარი წყალივით ჩამომდინარე, ეს ახალი შენების, მაგრამ არ ვიდეს, მე მოინდინ, შენ, შენ, ახალგაზრდავ, დღე ხვალ უთუოდ, უსათუოდ წვიმას დაიწყება!

და კატონო, კიდობანი კიდოს საჭირო, სად არის ნორი აღარ დარჩი ერთი მართალიც?

ეს ზღაპრია, გვიდება მარატონის და რა გამოსატაციანია? თუ ხრნა დაიწყო ყველა ცოცხალმა, ნაკეიდა მინა ხანდარი.

შენ მეუბნები, მარტობა და მარტო წლობა, ყველაზე უკეთ გამოხატავს ყოფას ხვალნდელს, რომ ნინდანინვე ყოველივე მსწრაფლ გადამონმდა, რომ ხვალ უთუოდ, უსათუოდ წვიმას დაიწყება!

და კიდობანი, კიდობანი არის საჭირო, სად არის ნორი აღარ დარჩი ერთი მართალიც?

დ